

CARLY SCHABOWSKI

A
szivárvány

CARLY SCHABOWSKI

A
szivárvány

Kossuth Kiadó

A kiadás alapja:
Carly Schabowski: *The Rainbow*
First published in 2021 by Bookouture,
an imprint of Storyfire Ltd.
London, United Kingdom

Fordította:
Kertész Edina

Szerkesztette:
Beke Csilla

Borítóterv
Csermák Annamária

ISBN 978-963-544-816-6

Minden jog fenntartva

Copyright © Carly Schabowski 2021
© Kossuth Kiadó 2022
© Hungarian translation Kertész Edina 2022
Borítókép © 123RF

*Nagyapámnak és azoknak
a lengyel férfiaknak,
akiket a rossz oldalra kényszerítettek.*

Bevezető

Lengyelországban vagyok.

A folyóparton ülök, és lábamat a hideg vízbe lógatva nézem a hullámokat. A folyó mögött mező terül el, egy régi cigány lakókocsi romjaival és egy rozsdás traktorral. A lakókocsi korhadó fájáról már lekopott a festék, de foltokban még látszik, hogy valaha világoskékre, pirosra és zöldre festették. A szélcsengő még mindig a tetőről lóg, csilingelve és énekelve a szinte mozdulatlan esti levegőben.

Későre jár, a nap utolsó sugarai a vízen táncolnak, a szellő a fák közé suhan, a levelek susogva rázzák magukat. A nyakam köré tekerem a finom selyemsálat, színes, akár a szivárvány. Valaha, réges-régen a nagyapám sálja volt.

Egy napló fekszik mellettem, darabjaira esett már. A borító levált róla, a lapok összekeveredtek. Egy hirtelen fuvallat megemeli a lapok szélét, és azok elkezdenek csapkodni, mint a kismadarak szárnyai – próbálgatják, hogy fel tudnak-e szállni. Egy régi, megkopott kitüntetés hever rajta, a súlya lenyomja a borítót, bent tartva a történeteket.

A napló hullámos, sárga lapjait egy fiatal férfi kézírása tölti ki, aki az emlékeit rögzítette és mindent

gondosan lerajzolt: embereket, városokat, Krakkót, Londont, Párizst; fegyveres katonákat, szögesdrótokat, árkokat. Aztán a napló hirtelen véget ér. A fiatal férfi eltűnt a lapok közül, és soha nem tért vissza, hogy elmesélje, ki volt egykor, és kivé vált azután.

Ám vannak történetek, amelyeket a folyóparton ülve fel tudok idézni, a nagyapám mesélte őket, amikor gyerek voltam, lovakról, menetekről, egy sálat viselő férfiről, akinek a haját szél borzolta; egy fiúról, aki gyerekkorában a zöld mezőn szaladgált, almát lopott a gyümölcsösből, és a fák ágain hintázott a pajtásaival. Miközben ott ülök, azon tűnődöm, hogy ez a fiú valóban azzá a férfivé válhatott-e, aki a naplóba jegyezte az emlékeit, és aki kitüntetést kapott a bátorságáért, kitüntetést, de nem a jó oldalról.

Nem tudom, hol kezdjem ezt a történetet. Aztán persze elkezdem az elején, azon a hideg januári napon, amikor a múlt betört az életembe, és visszahozott ide, erre a folyópartra, erre a mezőre, hogy találkozzak valakivel, akiről azt hittem, ismerem.

Első fejezet

Isla

Anglia, 2015

Legelésző birkák mellett hajtottam el a szűk úton a nagyszüleim háza felé, és lassan feloldódott bennem London egyhangúsága, a szürke házak végtelen sora és a szmog. Lehúztam az ablakot, hogy beengedjem a hideg januári levegőt, és mélyeket szippantottam belőle. A falvak templomtornyai az ég felé magasodtak, mellettük moha borította, kopott feliratú sírkövek süllyedtek a sárba. Csönd volt, nem surrogtak az autók kerekei, nem dudáltak frusztráltan a sofőrök, csak a madarak fütyültek ágról ágra repkedve, a talajt fűkészve eleség után.

A nap kikandikált a vattaszerű felhők mögül, ahogy a nagyszüleimhez vezető útra kanyarodtam, amelynek a végén magányosan, roskatagon és öregén állt a házuk, olyan, akárcsak ők. A kőházat egykor virágzó kert és rétek vették körül, most borostyán kúszott be a kövek repedései közé, a kert elvadult, a kopár réteket pedig sáros ösvények szabdalták ott, amerre kirándulók vágtak át a Temze felé.

Mielőtt bekopogtam, vártam egy pillanatig, bűntudattal nézve a kopott, búzavirágkék ablakkeretet, és a tetőről lógó cserepeket, amelyek azzal fenyegettek, hogy az első szél lefújja őket. Többet kellene segítenünk. Nekem, anyának és apának. Rendbe kellene hozatnunk a házat.

Az ajtó hirtelen kitárult, és Nagyi jelent meg benne, élénk rózsaszín hajcsavarókkal.

– Isla! – Megölelt és magához húzott. – Boldog születésnapot!

Megpuszítottam papírszáraz arcát, és beszívtam az arckrémje rózsaillatát.

– Múlt héten volt – mondtam. – De küldtetek képeslapot és egy üveg bort.

Bekísért, miután becsukta az ajtót mögöttünk, bár a házban hűvösebb és sötétebb volt, mint odakint.

– Nem számít. Ma ünnepeljük. Süttöttem tortát, és a hajamat is becsavartam a kedvéért. – Megpaskolta a hajcsavarókat, amik bármikor kieshetnek.

– Köszönöm, Nagyi. – Átöleltem apró testét. – Te vagy a legcsodálatosabb, tudsz róla?

– Ó, tudom én! Persze hogy tudom. – Ellépett mellőlem, és a konyhába ment, ahol a tűzhelyen teáskannában víz forrt. – Ne nyúlj hozzá! – szólt rám, amikor a teáskanna fedőjéért nyúltam, hogy kiengedjem a gőzt.

– Elforr a víz – mondtam.

– Nem fog. – A hintaszék felé lökdösött, a tűzhely mellé. – Ül le, és melegedj meg!

Tettem, amit mondott, jólesett a meleg.

– Miért nincs bekapcsolva a fűtés?

– Itt nincs rá szükség. Begyújtottam a tüzet a nappaliban a nagyapádnak. Az elég. Ti, fiatalok nem bírjátok

a hideget. Amikor én voltam fiatal, nem volt központi fűtés, csak felvettünk egy kardigánt, és azzal meg volt oldva. Egyébként pedig – meredt rám – nem tudtad, hogy itt a globális felmelegedés? Hallottam a hírekben – mondta a beavatottak bölcsességével.

– Igen, hallottam róla – grimaszoltam.

– Hát, én is megteszem a magamét. – A kannához ment, menet közben kiszedve a hajcsavaróit, szabadjára engedve vékony szálú haját.

– Hogy van? – A nappali csukott ajtaja felé biccentettem.

– Egész jól. Tudja, milyen nap van, és mit evett reggelire, úgyhogy ma egész jól. – Megfordult és rám kacsintott.

– Megyek, köszönök neki.

– Jó, és kérdezd meg, kér-e teát. Egy perc, és hozom a tortát is.

A nappali zsúfolva volt régi könyvespolcokkal, amelyek azzal fenyegettek, hogy a tartalmuk kiömlik a vastag, kék szőnyegre. Nagyapa egy polc mellett ült, az ölébe terített pokrócon egy könyvvel, de nem azt nézte. A tűzbe révedt, a pattogó szikrákat figyelve.

Egy pillanatig nem vett észre, így megvizsgálhattam, milyen sokat öregedett egyetlen hónap alatt. Valaha magas volt, és büszkén viselte hófehér, dús haját, ám mostanra összeaszott, arcbőre pedig a csontjaira feszült. Még a keze is mintha megváltozott volna, vékonyabb, csontosabb lett, mintha nagyapa valaki mássá változott volna, vagy inkább teljesen eltűnt volna.

– Á! A szülinapos! – Végre meglátott, és mosolyogva megölelt. – Látod, emlékszem – súgta a fülembe.

– Hiába mondom nagyanyádnak, hogy emlékszem dolgokra, ő máshogy gondolja.

Elhúzódtam, mert törékeny alakja láttán gombóc nőtt a torkomban.

– Igen, Nagyapa, emlékszel – mondtam, és leültem vele szemben a bíbor kanapéra.

– Tudod, sok minden eszembe jut. Ma reggel mondtam is nagyanyádnak: „Nézz csak ki, ott van Dér Jankó!” – Az angolja még ennyi év után is darabos volt, kihallatszott mögüle a lengyel akcentus.

– Csak dér, Nagyapa, nem Dér Jankó az.

Megrázta a fejét.

– Én mondom neked, sok-sok évvel ezelőtt a kertben járva egy kis embert láttam, jeges volt, és kék, és a lába nyomán dér lepte be a földet. Tudom, hogy Dér Jankó volt az.

Bólintottam, hogy ne zavarjam meg a hitében, és eszembe jutott, hogy mindig azt mondogatta, volt egy mágus barátja, aki szívárványt tudott varázsolni az égre.

– A te születnapod is nemsokára itt lesz – mondtam, miközben Nagyfi vigyázva betepegette a szobába, teáscsészékkel és tortaszelletekkel megrakott tálcát cipelve.

Felálltam és elvettem tőle a tálcát, majd a szoba közepén álló diófa dohányszóasztra tettem.

– Kevesebb mint hat hónap múlva. – Nagyfi egy szelet tortát nyújtott Nagyapa felé, és leült mellém. – A kilencvenötödik.

– Csináljunk valami különlegest, Nagyapa! Valami nagy dolgot – javasoltam.

Egy falat epertortát egyensúlyozott a villáján, morzsákat hintve szét maga körül. Rám nézett, a szemében zavar tükröződött, és megkérdezte:

– Isla, mikor van a születésnapod?

– Ma van, kedvesem – válaszolta Nagyfi. – Ma van.

– Á, boldog születésnapot! – köszöntött fel Nagyapa, és újra a tortára összpontosított.

Nagyira néztem, aki azt mondta, jó napjuk van. Tudtam persze, hogy nagyapámnak még egy jó napon is lehetnek ködös pillanatai, percei vagy akár órái is a demencia miatt, de mégis váratlanul ért.

Nagyfi megpaskolta a karom.

– Felesleges megmondani neki, hogy már volt – súgta. – Könnyebb neki, ha leegyszerűsítjük a dolgokat.

– Mit mond az orvos? – kérdeztem.

– Az állapotához képest jól van. – Az ölében fekvő tányérra nézett, és a villájára szúrt egy falat tortát. – Egész jól.

Nagyapa végzett a tortával, és most szunyókálásra készen hátradőlt a székben, a szemhéja elnehezült.

– Szóval azt mondod, rendezzünk neki nagy ünnepséget? – Nagyfi felállt, hogy elvegye tőle a tányért, megigazítsa a térdén a takarót, és lesöpörje a morzsákat. – Tetszik az ötlet.

– Nem lenne neki túl sok?

– Nem – felelte halkán, és Nagyapa füle mögé simított egy hajtincset. – Talán ez lesz az utolsó.

Ahogy kimondta, sírni kezdtem. Nagyfi kivezetett a nappaliból, és a konyhába mentünk, ahol ringatni kezdett, mint egy kisbabát.

– Sssss, minden rendben. – Megsimogatta a vállamat. – Biztosan gondoltál már rá te is.

Bólintottam. Nekem is eszembe jutott már, hogy talán ez lesz Nagyapa utolsó születésnapja, de az agyam hátsó zugába űztem a gondolatot.

– Nyugodj meg! Inkább azon gondolkodjunk, hogyan ünnepeljük meg a születésnapját. Az majd eltereli a figyelmünket.

A ruhaujjamba töröltem a szemem, restellkedve, amiért harminchat évesen a nagymamám vigasztal.

– Mi van a bátyjával? – kérdeztem, mikor összedtem magam, mert eszembe jutottak a születésnapj és karácsonyi képeslapok, amik menetrendszerűen mindig megérkeztek Lengyelországból, Andrzej aláírással.

– Miért, szeretnéd, ha eljönne? – Nagyi leült a konyhaasztalhoz. – Azt nem hinném.

– Miért nem?

– Te jó ég, Isla, évtizedek óta alig beszélnek, te is tudod! Valami tönkrement köztük.

– Tudom, tudom – bólintottam –, de talán most találkozhatnak utoljára. Tudja Andrzej, hogy Nagyapa milyen beteg?

Nagyi megrázta a fejét.

– Elmondhatod neki, ha akarod, de nem hinném, hogy érdekli.

– Megpróbálom – mondtam. – Talán, ha látná az öccsét, a múltja is visszatérne, talán több mindenre emlékezne.

– Mondom, megpróbálhatod, de ne várj tőle sokat. Megvannak a lapjai valahol egy dobozban, talán a padláson a karácsonyi díszeknél. Biztosan rajta van valamelyiken a címe. Menj, nézd meg, addig készítek még teát. – Felállt, és egy pillanatig mozdulatlanul állt.

– Jól vagy?

– Jól, jól. Csak vissza kell térnie a vérkeringésnek, mielőtt elindulok – magyarázta, ügyet sem vetve az aggodalmamra, és a kannához ment.

Félúton jártam a padláshoz vezető lépcsőn, amikor utánam kiáltott:

– Isla, keresd meg a fotóalbumokat is! Valahol ott vannak. Lehozod őket?

– Igen, Nagyi.

– És ha látod valahol, hacsak nincs eldugva nagyon, van odafent egy fekete gyapjúkabát is, amit ezer éve nem találok.

– Rendben, még valami? – kiáltottam vissza.

– Majd szólok.

Fellépkedtem a lépcsőn a poros padlásra, ami tömve volt dobozokkal, régi ruhákkal, bőröndökkel és bútorokkal. A közepén lévő csupasz villanykörte halvány fényt vetett a tágas térre. *Azt mondta, egy dobozban... De melyikben?* Több tucat doboz volt ott, dugig tömve mindennel; az egyikből egy cipő lógott ki, amelyiknek a sarkát kiskoromban megrágtá a kutyájuk. Kézbe vettem. *Miért tartották meg?* Egy másik dobozban régi számlák heverték, sarkukat a padlás lakói már megrágták. Megborzongtam. *Egerek.*

A rágcsálók gondolata sietésre készítetett, átnéztem a dobozokat, de nem nyúltam hozzájuk, nehogy egy szőrös kis jószágba botoljak.

Megtaláltam a kabátot, amit Nagyi említett. A gombok eltűntek róla, amíg a padláson hanyódott. Félre-raktam, és két sötétbarna bőröndhöz léptem, amiknek az oldalán megkopott matricák voltak – Egyiptom, Amerika, Franciaország.

A következő doboz kincseket rejtett. Sok év alatt összegyűlt karácsonyi lapok a családtól és a barátoktól – és ezeket miért kellett megtartani? Majd néhány a nagy-nagybátyámtól, akivel sosem találkoztam, és aki sosem akart találkozni velem.

A legkésőbbi lap egy borítékban érkezett öt évvel azelőtt. Átnéztem a paksamétát, hátha találok köztük olyat, ami az előző évben érkezett, vagy azelőtt, de semmi. A cím ott szerepelt a feladónál gondos kézírással, egy cím, amit felismertem: Zakopane. Nagyapa mesélte, hogy ott töltötte a nyári vakációkat, a nagybátyja tóparti házában. Zsebre tettem a lapot, és neki láttam, hogy megkeressem a titokzatos fénykép-albumokat.

Egy dobozban találtam egy faközöld albumot a nagyszüleim esküvői fotóival, tengerparti nyaralásról és az újszülött apámról készített képekkel. Mosolyogva néztem át őket, azon tűnődve, talán beszkennehetném, és összerakhatnék belőlük egy vetítésre való anyagot Nagyapa szülinapjára.

Éppen úgy döntöttem, hogy befejezem a kutatást, amikor a doboz alján valami szemet szúrt. Piros, zöld, sárga és kék anyag volt, gondosan összehajtva, akár egy ajándékcsomag. Kivettem és széthajtogattam: egy se-lyemsál volt. Miközben végigsimítottam, szemügyre vettem az anyagot pettyező sötét foltokat és a használat során keletkezett apró lyukakat. Nem emlékeztem rá, hogy Nagyi vagy Nagyapa valaha is hordták volna. Talán apa?

A nyakam köré tekertem, és tenyeremet a poros padlóra támasztottam, hogy felálljak. Ekkor meg-éreztem valamit a kezem alatt: egy papírdarabot, az is

gondosan összehajtva. A sálból eshetett ki, amikor kivettem?

Kihajtogattam; egy német újságcikk volt, két, német egyenruhás férfi elmosódott fotójával, akik a kamerába néztek. Nem tűnt érdekesnek, és már készültem összehajtogatni és visszatenni az elfeledett tárgyakkal teli dobozba, amikor megakadt a szemem egy néven: Tomasz Jasieński.

Ismertem ezt a nevet.

A nagyapámat hívták így.

Képtelen voltam gondolkodni. Nagyapa a képen német egyenruhát viselt, egy német újságcikkben. De Nagyapa lengyel volt. Az angolok oldalán harcolt, amikor idekerült, láttam a kitüntetéseit és a fényképeket. Miért van ezen a képen? Mit jelent mindez? Nagyapa náci volt?

Ez nem ő. Nem lehet ő, gondoltam. Biztosan egy másik férfi az, akinek ugyanaz a neve. De miért tartotta meg?

– Isla – jött letről a nagyanyám hangja –, odafent vagy még? Minden rendben? Megtaláltad a kabátot?

Felálltam, zsebre raktam az újságcikket, magamhoz vettem a fotóalbumot és a kabátot, és lemásztam a lépcsőn.

– Jól vagy, kedvesem? – érdeklődött Nagyi, amikor a konyhába értem. – Sápadt vagy. Csak nem egérrel találkoztál? Tudod, hogy nem bántanak, olyan aprók. Jobban félnek tőled, mint te őtőlük.

Leültem a hintaszékbe, az az újságcikk szinte égette a zsebem.

– Ez meg honnan van? – Nagyi a nyakamban lévő a sálra nézett.

– Ez? – Meg is feledkeztem róla. – Egy dobozban találtam.

Közelebb lépett, és kinyújtotta a kezét, mint aki meg akarja érinteni a sálát, majd gyorsan visszahúzta, mintha rajtakapták volna.

– Mi az? – kérdeztem. – Tegyem vissza?

– Nem, nem, semmi. – Kinyitotta a konyhaszekrényt. – Mi legyen ebédre?

– Nagyi, mi történt? – Nem tágítottam. – Kié ez a sál?

– Ó, nem tudom – mondta, de nem nézett rám. – Semmi baj. Tartsd csak meg!

– Nagyi – húztam elő az újságcikket a zsebemből –, valami mást is találtam.

Továbbra sem nézett rám, nekikezdett bab- és leveskonzerveket előszedni a konyhaszekrényből.

– Te jó ég, micsoda felfordulás van itt! Muszáj rendet raknom. Hogy főzzek, ha azt sem tudom, mit hol találok?

– Nagyi, kérlek! – Felálltam, és megmutattam neki a fotót. – Ez a Nagypapa? Mit jelent ez az egész?

Épp csak rápillantott a képre.

– Ó, ne légy csacsi! Ez nem a nagyapád.

– De ez az ő neve.

– Sok mindenkinek ugyanez a neve. – Felvett egy paradicsomlevest, és megnézte a címkét. – Azt írják, háromezer kalória van benne. Az nem túl jó, ugye?

– Nagyi! – kiáltottam, hogy figyeljen rám.

– Mi az, Isla? – Megfordult és rám nézett, a szeme összeszűkülte a vastag szemüvege mögött. – Mi az? Mondtam, hogy nem ő az. Nem tudom, miért volt odafent. Talán a nagyapád úgy gondolta, mulatságos,

hogy egy másik férfinak is ugyanaz a neve. Honnan tudhatnám? És nem, mielőtt eszedbe jutna, nem kérdezheted meg tőle.

Sosem hallottam ilyennek a hangját, és egy pillanatra olyan érzésem támadt, hogy nem is ismerem. Aztán, mintha mi sem történt volna, felemelte a teáskannát, és megkérdezte:

– Egy csésze teát, mielőtt indulnod kell?

A hangja ártatlanul és kedvesen csengett, amitől összezavarodva elhallgattam, és azt kívántam, bárcsak meg se szólaltam volna.